

Maria Matios

Magus Darusja

Draama kolmes elus

Ukraina keelest tõlkinud
Ilona Martson

Tõlgitud väljaandest:

Марія Матіос

СОЛОДКА ДАРУСЯ. Драма на три життя

Видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2023

Toimetanud Katrin Kern

Korrektuuri lugenud Lauri Eesmaa

Kujundanud Maris Kaskmann

© Maria Matios, 2004, 2020. Published in Ukraine in 2023 by A-BA-BA-HA-LA-MA-HA Publishers | 1/2 Baseyna St., Kyiv, 01004, Ukraine | All rights for publication of this title belong to A-BA-BA-HA-LA-MA-HA

© Tõlge. Ilona Martson ja Loomingu Raamatukogu, 2026

© Saatesõna. Mariia Ivanova ja Loomingu Raamatukogu, 2026

© Kaanefoto. Vikipeedia, NZRZN, CC-SA 3.0

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull, Maria-Kristiina Lotman, Ilona Martson, Elle-Mari Talivee, Marek Tamm, Jaak Tomberg, Udo Uibo

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn

Tel: 627 6425

E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkinud Pakett

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-755-89-1 (trükis)

ISBN 978-9916-755-88-4 (epub)

IGAPÄEVANE DRAAMA

Darusja

„Marija, kust te need jorjenid¹ saite, et need nii rõõmsad ja puhvis on?“ pärib Vasjuta üle aia naabrinaiselt. „Kui palju ma enda omi ka ei hoidnud, ikkagist võtsid miski tõve külge. Tõmbasid keerdu kui tiukarbid, ja oligi kõik. Kas on siin pahalase käsi mängus või on Varvaara neid öösi käind kiskumas, see ju siuke nõid, et ära parem räägigi, Marija. Jumal üksi tiab, mis mu lillekestega lahti on. Läksid untsu, nigu poleks oldki. A seda maltsa pole mul tarvis. Mulle meeldib, kui lill on suur ja puhvis, mitte mõni pudipadi,“ ja ta heidab jalgteele peotäie astreid.

„Kus nüüd tuli ime välja! Muudkui pärima, et kellelt sain ja kellelt sain... vaat et sõnavad mul veel saagi ära,“ vastab Marija justkui pahaselt. „Lille andis mulle magus Darusja. Ja liiliad ja selle roosi kah. Ise kevadel tõi.“

„Veel enne, kui tal jälle kehvaks läks?“

„Ei, juba piale seda. Ta, vaenelaps, tassis väljakaevatud mugulaid küla pial ringi nigu tittle kohe. Mässis teki sisse, millega ka ennast katab, surus rinde vastu ja soendas, aga kui tarre astus, siis võttis lahti, otsekui tittle mähiks. Ma ütlen, Vasjuta, see lõikas nõnna südamesse, et ma ei hakand oma Slavkoga riidlemagi, kuigi see pole sant ega midagist... Kurat oleks võind ta mu üsast võtta, kudas ta oma viinuskiga mind enneaigu hauda ajab, annakss Issand, et ta juba maha kõngeks...“

Ja mingi mu keel kärna, et ma nii pahasti ütlen!“

...AGA MAGUS Darusja istub astrite vahel lilleaias, Marijast ja Vassõlõnast kolme sammu kaugusel, põimib ja harutab oma ammuilma hõredaks kulunud halli palmikut, kuulab enda kohta käivaid õeluseta juttusid ja muudkui muigab omaette.

Ju pole neil aru peas ja Jumalat hinges, neil üleaedsetel, kui nad arvavad, et ta peast loll on. Aga Darusja ei ole loll, tema on magus.

No ja mis siis sest, et ta jorjenite juuremugulad teki sisse pakkis? See oli just siis, kui lumi ära sulas, aga külm veel omajagu edasi kestis. Darusja jagas küla peal lillesid laiali, sest et oli neid sügisel kõvasti

¹ Jorjenite (георґини ukraina k) all peetakse silmas daaliaid. Bukoviinas ei peeta seda sõna russismiks. Georgina on isegi naisenimi. – *Autori märkus.*

välja kaevanud, mugulaid oli rohkem kui keldris tuhleid. Nii tassiski ta neid taredesse, mille veerel kunagi lilled ei õitsenud. Kas ta oleks pidanud mugulaid siis *alasti* tassima, selle külmaga? Miskipärast ei vii ka Vasjuta oma lapselast sõime üksnes sipupükste väel, enne ikka mässib vaiba sisse kah, ja alles siis võtab sülle ja kõnnib kiigutades läbi küla. Eks laps ole sama, mis elus lill.

Darusja istub soojal, veel peaaegu suvesoojal maapinnal, paitab astrite lõbusaid peanuppe, sasib peopesaga nende lõhnavaid kiharaid, räägib nendega, jutustab, mis pähe tuleb, naerab – mis selles hullu on?

Miks tema loll on, kui *saab* kõigest *aru*, teab, mida ja kuidas kutsutakse, mis päev täna on, mitu õunapuud Marija aias vilja kannab, kui palju inimesi jõulust jõuluni külas ilmale on tulnud ja kui palju maha koolnud?! Külanõukogus vaadatakse sellist asja raamatust, aga Darusja hoiab kõike omas peas tallel. Kanadega saab ta paremini jutule kui inimestega. Puud mõistavad teda, koerad ei puutu, aga inimesed – nemad küll. Ei suuda inimesed Darusjat rahule jätta.

Aga inimestega ei taha ta hoopiski rääkida, sest nemad võivad *talle kommi pakkuda*.

Ja milleks sellele üldse mõelda, kui polegi millestki mõelda. Külamehed viskavad teinekord selliseid vempe, et isegi Darusja hoiab peast kinni, kuid lollideks ei kutsu neid miskipärast keegi, aga temast, kes ta puude ja lilledega jutustab ning omaette elab, nagu süda lustib, kuigi kellelegi kurja tegemata, mõeldakse kui *lollist*.

Ja mis siis, kui ta tõesti loll on, kuigi viga pole tal pealtnäha miskit?

...Kord pani Fedjo oma oinale sadula selga ja sõidutas poja sellel kooli, aga keegi ei öelnud, et Fedjo on loll, kuigi poega hakati sest ajast peale oinaks kutsuma.

Aga Stepan tuli linnast kirikupühiks käima ja tõi kaasa läikiva ümmarguse seibi, väga suure mõõduga. Klubi juures mängisid poisid kihlveomängu, Stepan siis vedaski kihla, et tõmbab toobi õlle eest raudseibi oma *tolakale* otsa ja poole tunni pärast võtab ära kah ja *tolakaga* ei juhtu sellest miskit. Aga *tolakas Stepani püksis* ei kuulunud Stepani sõna, läks paiste, oleks äärepealt katkigi rebenenud, kui seibi ringi keerutati. Nii et keevitaja Dmõtrol tuli miskisuguse saega Stepani ihuliikme otsas olev seib pooleks saagida. Ja aega kulus kaua, käed värisesid, Stepani väikemehele ei tohtinud ju viga teha, sest Stepan

tahtis varsti naist võtta. Küla pidas peenikest naeru, ohkis veidi – aga Stepani kohta *tola* öelda läks neil meelest.

Nemad küla peal mõtlevad, et Darusja ei saa aru, et nad ütlevad *magus*, selle asemel et öelda *loll*.

Marija poeg Slavko tõmbas endal ükskord nina nii täis, et tõi sulust põrsa, suskas teda kolmteist korda noaga rindu, viskas tare kõrval olevasse tiiki ja keelas kodustel vee ligi minna. „Las ujub, kuradi rajakas!“ karjus purjus Slavko üle kogu ümbruskonna. „A kes mulle vastu ajab, see läheb ise tiiki konnasid püüdma.“ Kaks päeva ulpis põrsake vees, ent suvi oli kuum, lehk levis, ometi ei hakanud kellelgi Slavko kodustest lõpnud hingekesest hale, kardeti peremehe sõgedat loomust.

Aga Darusja tabas hetke, kui kogu Slavko tare pererahvas oli laiali, kes kus, võttis hangu, leidis Slavko heinaküünist uue lehmaköie, tõi jõe äärest kivi, sikutas hanguga põrsa kalda veerde, sidus talle kivi külge, tegi ristimärgi – ja ilmsüüta hukkunu vajus mullikesi ajades põhja.

Õhtul röökis Slavko õue peal nagu pull, kõdused hambad irvis, üle lattaia Darusjale:

„Loll eit!!! Loll, kas nämmi tahad? Säh sulle nämm! Võta nämm!“ ja viskas peotäie barbarissikomme otse tare ukse ette.

Poleks ta parem *nämmi* meenutanud. Küla peal ei meenuta ega paku ükski täie aruga inimene Darusjale kommi: teab, et *magus* paneb tal pea valutama, ja oksele ajab ka kõvasti. Nii kõvasti, et hommikul pole tas enam raasugi eluvaimu alles. Ja Darusja peab nädalapäevad toibuma, nagu tuleks teisest ilmast tagasi.

Nii oli ka pärast Slavko sõnu.

Darusja ei tõstnud kaks päeva jalga toast välja – pea lõhkus nii, et ei saanud isegi lakke vaadata, mässis vaid pearätid ümber, kattis padjaga kinni ja pööras enese vastu seina. Ei söönud, ei joonud, välja ei läinud – ootas muudkui, millal purunevad raudsed vitsad, mis pead niisuguse jõuga pitsitasid, nagu tahaksid selle päris pihuks litsuda.

Marija käis paaril korral Darusjat vaatamas. Asetas vaikides lauale pooleliitrise piimapurgi, siis mässis Darusjal pea lahti ja määris mägrarasvaga kokku. Peale asetab kapsalehe, kapsalehele tombu kraasimata lambavilla ning sidus ülaltpoolt jälle valge rätikuga kinni.

Darusja, longus, juba täiesti jõuetu, lasi vaikides ennast ümber pöörata, siis aga istus, pead põlvedel hoides, kuni Marija külmade kätega tema pealage määris. Ühte sõna kah ei olnud jaksu lausuda. Pead

kiskus kuhugi nõnda kaugele, et Darusja hoidis kahe käega sellest üha kõvemini kinni, otsekui ennast varga eest kaitstes. Ja oleks see varganägu siis nii lahke, et kutsuks mõne lihuniku, kasvõi Semjoni, kes küla peal sigu tapmas käib, et see Semjon löikaks Darusja pea seest valu välja, küll oleks hea meel, äkki hakkaks isegi rääkima.

Aga ei paista varast kusagil, ainult nähtamatu nuga torgib pealae sees – ja Darusja on meeleheitel valmis juba selsamal hetkel ära andma terve pea. Ei ole tal jaksu taluda seda lõputut valu. Ei ole jaksu kogunisti kuulata, kuidas Marija laua taga tasakesi nutab ja nuuksub. Läheks ta juba pigem oma Slavko manu või kelle manu iganes, ainult et ei piinaks oma nuuksumisega. Marija nuuksed tunduvad talle kui vasara löögid mustlase sepikojas. Ja Darusja liibub tugevamini seina vastu, soovides vaid vaikust ja rahu.

Nii oli iga kord, kui valu peale vajus. Marija, olles natuke halanud ja omaette segaseid sõnu halisenud, läks oma teed. Aga Darusja jäi valust katkikäristatud peaga tühja taresse maha seni, kuni *miski* talle noaga südamesse suskas – ja siis ajas ta ennast püsti ja läks, kuhu jalad viivad.

...Ja seekord viisid jalad ise jõe äärde. Darusja astus põlvist saati vette – ja tundis, kuidas tal kohe kergem hakkas. Külma vesi valgus temast läbi nagu üle taeva serva, Darusja aga tammus kinnisilmi küljelt küljele, tajudes, kuidas vitsad, mis olid kaks ööpäeva pead pitsitanud, laiali tõmbuvad. Nood pragisesid kusagil seal sügaval sisimas nii valjusti, et näis, nagu puistaksid jõkke sädemeid, kuid Darusja ei avanud silmi, sest teadis, et niipea kui ta need lahti teeb, uuristavad vitsad tema vaesesse peakesse uuesti pesa, nagu ussid väikemaarjapäeval maa sisse oma pesi uuristavad.

Kui Darusjal pea valutab, peab ta jõe äärde minema ja vööni vette ronima. Muidu tükeldab valu pea päris pisikesteks tükkideks. Hea, kui on suvi ja vesi soe. Siis ei keela keegi vees seismast. Niipea kui külmad pihta hakkavad, läheb ta vette ainult põlvist saati. Ja mida külmem vesi on, seda kiiremini Darusja valust lahti saab.

Esimene kord, kui pärast mitmepäevast valuhooгу miski Darusjale ütles, et vaja oleks otsida *külma vett*, vaatas ta esiotsa hulk aega oma õue peal asuvasse kaevu. Ent vesi oli sügaval ja nii pikka redelit Darusjal polnud. Too, mis kanalasse viib, oli ammuilma ära pehkinud ega ulatukski põhja välja. Ja siis vankus Darusja jõe poole, mõlema käega